ANDMEKAITSE INSPEKTSIOON

VAIDEOTSUS
avaliku teabe asjas nr 2.1.-3/22/63

Otsuse tegija	Andmekaitse Inspektsiooni jurist Ive Eevel
Otsuse tegemise aeg ja koht	16.02.2022 Tallinnas
Vaide esitamise aeg	6.01.2022
Teabevaldaja	Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus aadress: Uus-Tatari 25, 10134, Tallinn info@tehik.ee
Vaide esitaja	Postimees Grupp AS Ajakirjanik Andrus Karnau Esindajad advokaadibüroo TRINITI vandeadvokaadid Maarja Pild ja Karmen Turk e-posti aadress: triniti@triniti.ee

RESOLUTSIOON:
Avaliku teabe seaduse (AvTS) § 45 lg 1 punkti 1 ning haldusmenetluse seaduse (HMS) § 85 punkti 4 alusel

otsustan:

1) jätta vaie rahuldamata;
2) teha vaideotsus teatavaks vaide esitajale ja teabevaldajale.

VAIDLUSTAMISVIIDE:
Vaide esitaja saab käesoleva otsuse vaidlustada 30 päeva jooksul, esitades halduskohtumenetluse seadustiku kohase kaebuse Tallinna Halduskohtusse. Vaideotsuse tühistamist saab nõuda üksnes koos teabevaldajalt teabe väljastamise nõudega, mis jäi vaideotsusega rahuldamata.

FAKTILISED ASJAOLUD:
1. Postimehe ajakirjanik esitas 25.11.2021 Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskusele (TEHIK) päringu saamaks koroonaga nakatunud surnud isikute andmetest väljavõte.
2. TEHIK vastas päringule 26.11.2021, selgitades, et tegemist on terviseandmetega, mis on käsitletavad kui juurdepääsupiiranguga kolmanda isiku andmed, mille väljastamiseks on vajalik hinnata esmalt õigusliku aluse olemasolu. Pöörduja ei märkinud e-kirjas õiguslikku alust, mistõttu täpsemat hinnangut pöördumise lahendamiseks ei olnud võimalik anda. Vastuses viidati avaliku teabe seaduse (AvTS) § 14 lg 2 teisele lausele, mille kohaselt tuleb pöördujal teabele juurdepääsu alus ja eesmärk välja tuua.
3. 30.11.2021 edastas Postimees Grupp OÜ volitatud esindaja advokaadibüroo TRINITI TEHIKule teabenõude, millega taotles Eestis koroonaviirusega nakatumise tagajärjel surnud inimeste nimede (ees- ja perenimi), sünni- ja surmaaegade väljastamist.

4. 8.12.2021 keeldus TEHIK esitatud teabenõude täitmisest.
5. 6.01.2022 esitas Postimees Grupp OÜ volitatud esindaja advokaadibüroo TRINITI TEHIKU teabenõude täitmisest keeldumise peale Andmekaitse Inspektsioonile vaide.

VAIDE ESITAJA NÕUE JA PÕHJENDUSED:
Vaide esitaja taotleb AKI-lt teabevaldaja kohustamist välistama Eestis koroonaviirusega nakatumise tagajärjel surnud inimeste nimed (ees- ja perenimi), sünni- ja surmaaja.

1.2 Avaldaja on juba oma 30.11.2021 täpsustatud teabenõudes selgitanud, et ei plaani nimekirja ajakirjanduses avalikustada ilma kaitsemeetmeid võtmata. Käesolevaks hetkeks on Postimehe toimetus teinud otsuse kogu koroonaviirusega nakatumise tagajärjel surnud inimeste nimekirja mitte avaldada, kuid nimekiri on endiselt vajalik, et ajakirjandus saaks teha oma tööd.
1.3 Teabevaldaja on lubamatult sekkunud ajakirjandusvabadusse piirates ajakirjanduse ligipääsu teabele vastuolus Riigikohtu otsusega nr 3-3-1-85-15, milles Riigikohus selgitab, et ajakirjandusel on ajakirjandusvabaduse olemusest tulenevalt lai otsustusvabadus avalikku huvi puudutava teemaderingi määratlemisel. Riik, kus riigiametid teevad otsuseid, mida ja millistel kaalutustel võib ajakirjandus uurida või avaldusi teha, ei ole enam demokraatlik. Seda just olukorras, kus ajakirjandusel on seejuures õiguslik alus isikuandmete töötlemiseks s.o ligipääsuks nagu käesolevas kaasuses ning vaid ajakirjandus saab otsustada ning ka vastutada, kas see seaduslik alus olemas on.

2. ASJAOLUD
2.1 Avaldaja ajakirjanik esitas 25.11.2021 teabevaldajale alljärgneva taotluse (vt Lisa 2):
„Tervist!
Terviseameti avaldatud info järgi on Eestis surnud 1773 koroonaviirusega nakatunud inimest. Ajaleht Postimees palub väljastada kõikide nende nimed (ees- ja perenimi), sünni- ja surmaaja.
Kuna koroonaviirusse suremus on suur, siis palume lisada ka kõikide nende inimeste andmed, kes on surnud koroonaviirusega ka pärast päringu esitamist (kuni meie päringu täitmiseni).
Postimees soovib neid andmeid, et mälestada ja meenutada üleilmse pandeemia ohvreid.
Postimees on veendunud, et päringuga palutud info avaldamine vastab ajakirjanduseetika koodeksile ega riku ka isikuandmete kaitse seaduse nõudeid.
Oleme valmis oma päringu motiive täiendavalt selgitama.
Esitame ühispäringu TEHIK-le ja Haigekassale.
Lugupidamisega Andrus Karnau
Postimehe ajakirjanik“
2.2 Piirangu kehtestamise õigustamiseks märkis teabevaldaja 26.11.2021 vaid järgmist (vt Lisa 3):
„Ajakirjanduseetika küsimus tekib alles siis, kui meedial on andmed avaldamiseks olemas, andmete väljastamisel see tähtsust ei oma. Küll aga mängib rolli isikuandmete kaitse ja praeguse päringu puhul puudub mistahes alus kolmandatele isikutele (ajakirjandus, avalikkus) selliste isikuandmete väljastamiseks. Lähtudes GDPRist soovite terviseandmete (art 4 p 15) avaldamist, mis kuuluvad eriliiki isikuandmete hulka (art 9 lg 1), mille töötlemine seadusliku aluseta on keelatud (art 6 lg 1, art 9 lg 2). Samale viitab selgelt ka siseriiklik õigus: Avaliku teabe seadus § 14 lg 2 alusel tuleb isik, kes taotleb teavet, milles sisalduvad tema või kolmandate isikute juurdepääsupiiranguga isikuandmed, teabevaldaja poolt tuvastada. Kui isik taotleb juurdepääsupiiranguga isikuandmeid kolmandate isikute kohta, teatab ta teabevaldajale teabele juurdepääsu aluse (seadusest tuleneva selge õiguslik alus) ja eesmärgi. Esitatud päringu alusel puudub meie hinnangul andmete küsimiseks seaduslik alus ja seda ei ole pöördumises ka välja toodud. Selle alusel me kolmandate isikute terviseandmeid teile ei väljasta. Peame vajalikuks märkida, et meie hinnangul ei saa avalik huvi (sh soov lahkunuid mälestada) kuidagi olla aluseks kolmandate isikute terviseandmetega tutvumisel.

See ei arvesta muuhulgas lahkunu omaste soove ja nõusolekut andmete avaldamiseks ega ole kooskõlas üldiste andmekaitse põhimõtetega, mille kohaselt inimene on ise enda andmete omanik ja saab langetada informeeritud otsuse andmete käsutamise üle – antud juhul peab tegemist olema lähedaste poolt tehtava otsusega, mida ei saa ei TEHIK ega ajakirjandus teostada nende eest.“

2.3 Avaldaja esitas 30.11.2021 täiendavad põhjalikud selgitud mh õigusliku aluse osas. Muuhulgas märkis avaldaja juba 30.11.2021, et ajakirjandus, kui ka plaanib isikuandmeid (koroonaviiruse tõttu surnud isikud) avalikustada, siis teeb seda rakendades katisemeetmeid (vt Lisa 4). Käesolevaks hetkeks on toimetus kaitsemeetmena otsustanud koroonaviirusega nakatumise tagajärjel surnud inimeste nimekirja mitte avaldada. Avaldus võidakse teha juhul, kui selleks on nt olemas pärija nõusolek IKS § 9 lg 3 mõttes.

2.4 TEHIK on teabe andmisest keeldunud, asudes lubamatult ajakirjanduse asemel analüüsima avalikku huvi ning määratlema avalikes huvides olevat teemaderingi (vt Lisa 5). TEHIK märgib:

„Avalik huvi on kohtupraktikas tõepoolest jäetud eelkõige ajakirjanduse sisustada, kuid see ei tähenda, et mis tahes andmeid oleks võimalik IKS § 4 alusel töödelda. Üldjuhul ei saa avaliku huviga põhjendada eraelulise, nt isiku tervist ja seksuaalelu puudutava teabe avalikustamist.“

2.5 Analüüs andmetele ligipääsu andmiseks TEHIK vastuses puudub.

3. PÕHJENDUSED

i) <u>Teabevaldaja kohustus teabele juurdepääsu võimaldamiseks</u>

3.1 AvTS § 3 lg 1 ls 1 sätestab, et avalik teave on mis tahes viisil ja mis tahes teabekandjale jäädvustatud ja dokumenteeritud teave, mis on loodud või saadud avalikke ülesandeid täites. AvTS § 4 lg 1 kohaselt demokraatliku riigikorralduse tagamiseks ning avaliku huvi ja igaühe õiguste, vabaduste ja kohustuste täitmise võimaldamiseks on teabevaldajad kohustatud tagama juurdepääsu nende valduses olevale teabele seaduses sätestatud tingimustel ja korras. AvTS § 4 lg 42 kohaselt juurdepääsu tingimused ei tohi olla põhjendamatult piiravad.

3.2 AvTS § 35 lg 1 p 12 võimaldab piirata juurdepääsu teabele, mis sisaldab isikuandmeid vaid juhul kui sellisele teabele juurdepääsu võimaldamine kahjustaks oluliselt andmesubjekti eraelu puutumatust. AvTS § 35 lg 1 p 11 kohaselt on juurdepääsu piiranguga eriliiki isikuandmeid.

3.3 Seadus ei sea teabevaldajale kohustust ega õigust otsustada teabe lõppkasutuse üle. Teabevaldaja kohustus on teha otsused teabele juurdepääsu andmiseks vastavalt kehtivale seadusele ning mitte lähtuda vaid puudutatud isikute nõusolekust. Seda eriti olukorras, kus andmetöötluse lõppkasutusel võib olla muid seaduslikke aluseid andmete töötlemiseks kui seda on nõusolek (vt nt IKÜM art 85 ja IKS § 4).

3.4 Eesti kohtud on selgitanud, et teabevaldajal on vaid kohustus hinnata teabenõude esitanud isiku põhistusi ja õiguslikku alust andmetöötluseks[1].1 Viimane ei tähenda, aga riigiasutus saaks ajakirjandusvabadusse sekkuda tehes otsuseid, mis on avalikes huvides, ajakirjanduse eest.

3.5 Seega teabevaldajal ei olnud seadusest tulenevalt alust teha otsust, et inimene (või tema pärijad) saab otsustada teabele juurdepääsu andmise üle.

3.6 Teabevaldajal tulnuks vaid hinnata seadusliku aluse (eelkõige õigustatud huvi) olemasolu üle, mis antud juhul ajakirjanikul/ajakirjanduslikul väljaandel on olemas. Igal juhul on ainuõigus otsustada ja ka vastutab seadusliku alusel olemasolu eest avalikustamiseks ajakirjanikul ja ajakirjandusorganisatsioonil ning mitte teabevaldajal.

ii) <u>Ajakirjandusel on andmetöötluse alus surnud isiku isikuandmetele ligipääsuks ja nendega tutvumiseks</u>

- Isiku nime, sünni- ja surma aja ning surma fakti andmetöötlus

3.7 Teabevaldaja on ebaseaduslikult keeldunud teabenõuet nõutud ulatuses täitmast ning on teabele ligipääsu piiramisel läinud kaugele kui juurdepääsupiirangud lubavad. Igal juhul ei

[1] *Tln. Rngo nr 3-17-321 OÜ Europark Estonia vs Maanteeamet.*

ole TEHIK oma otsuse tegemisel arvestanud asjaoluga, et ligipääsu teabele palub ajakirjandus, kellel on isikuandmete töötlemiseks IKS § 4 sätestatud ka erialus.
3.8 AvTS § 39 kohaselt teabevaldaja võimaldab juurdepääsu tema valduses olevatele isikuandmetele Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) (edaspidi IKÜM) või seaduses sätestatud aluse olemasolul käesolevas seaduses sätestatud korras.
3.9 Omakorda IKÜM artikkel 85(1) märgib, et liikmesriigid ühitavad õigusaktiga käesoleva määruse kohase õiguse isikuandmete kaitsele ning sõna- ja teabevabaduse õiguse, muu hulgas seoses isikuandmete töötlemisega ajakirjanduslikel eesmärkidel ning akadeemilise, kunstilise või kirjandusliku eneseväljenduse tarbeks. IKÜM artikkel 85(1) kohane regulatsioon on sätestatud IKS §-s 4, mille kohaselt isikuandmeid võib andmesubjekti nõusolekuta töödelda ajakirjanduslikul eesmärgil, eelkõige avalikustada meedias, kui selleks on avalik huvi ja see on kooskõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega. Isikuandmete avalikustamine ei tohi ülemäära kahjustada andmesubjekti õigusi.
3.10 Avaldaja rõhutab, et surnud isiku andmed ei ole tavapärased isikuandmed, vaid neile kehtib spetsiifiline eriregulatsioon ning mitte kõigi surnud isiku andmete töötlemiseks ei ole vaja luba.
3.11 IKS § 9 lg 4 järgi ei ole surnud isiku isikuandmete töötlemiseks nõusolekut ei ole vaja, kui töödeldavateks isikuandmeteks on üksnes andmesubjekti nimi, sugu, sünni- ja surmaaeg, surma fakt ning matmise aeg ja koht.
3.12 IKS § 9 seletuskirjast tuleneb: „Lõike 2 kohaselt on pärast andmesubjekti surma tema isikuandmete töötlemine lubatud andmesubjekti pärija nõusolekul, välja arvatud juhul, kui isikuandmete töötlemiseks ei ole nõusolekut vaja. Vastav alus viitab kõnesoleva paragrahvi viimasele lõikele, kus andmesubjekti nime, sugu, sünni- ja surmaaega ning surma fakti on lubatud töödelda andmesubjekti nõusolekuta.“ Seletuskirjast tuleneb ka seadusandja eesmärk kaitsta surnud isiku lähedasi.[2]
3.13 Seega surnud isiku nime, sünni- ja surma aega ning surma fakti asjaolu võib (ajakirjandus) töödelda ka ilma nõusolekuta ning teabevaldajal ei ole teabe väljastamise keeldumiseks AvTS § 35 lg 1 p 12 alust.

- Isiku surma põhjuse s.o surm koroonaviirusega nakatumise tagajärjel töötlus
3.14 Asjaolu osas, et isik suri koroonasse, töötlemisel tugineb avaldaja IKS § 9 lg 2 p-le 3, mis lubab surnud isiku isikuandmeid töödelda ka muul õiguslikul alusel, kui nõusolek, milleks on omakorda IKS § 4. Ehk ajakirjandusel on IKÜMi ja IKSi mõttes isikuandmete töötlemiseks erialus IKS § 4 ajakirjandusliku erandi alusel.
3.15 IKS § 4 kohaselt võib isikuandmeid andmesubjekti nõusolekuta töödelda ajakirjanduslikul eesmärgil, eelkõige avalikustada meedias, kui selleks on avalik huvi ja see on kooskõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega. Isikuandmete avalikustamine ei tohi ülemäära kahjustada andmesubjekti õigusi.
3.16 Antud juhul ei esine asjaolusid, miks ajakirjandusel ei peaks olema avalikku huvi IKS § 4 mõttes isikuandmetele ligipääsemiseks s.o vähemalt nendega tutvumiseks.
3.17 <u>Ajakirjanduslik eesmärk.</u> Andmetöötlus s.o teabega tutvumine on vajalik ajakirjandusliku sisu loomiseks. Postimehe põhitegevus on ajakirjandusliku sisu loomine.
3.18 <u>Avalik huvi.</u> Riigikohus on veel eelmise aasta suvel ajakirjanduse osas asjas nr 3-17-62 argumenteerinud, et riigiasutus ei ole see, kes saab valida avalikes huvides olevad teemad, vaid seda teeb demokraatlikus ühiskonnas ajakirjandus iseseisvalt ning sõltumatult:
„Halduskolleegium märgib, et ajakirjandusvabadus annab ajakirjanikule avaliku huvi määratlemisel laia otsustusõiguse. Nii on Euroopa Inimõiguste Kohus rõhutanud, et ajakirjandus täidab demokraatlikus ühiskonnas olulist „avaliku valvekoera“ ülesannet. Teabe kogumine on ajakirjandusliku tegevuse hädavajalik osa, mis on hõlmatud

[2] 2 SEN Seletuskiri RT I, 04.01.2019, 11 - jõust 15.01.2019.

ajakirjandusvabaduse kaitsega. On vaja eriti kaalukaid põhjuseid, et õigustada ligipääsu piiramist teabele, mida avalikkusel on õigus saada.
Seetõttu leiab Riigikohus, et avalikul võimul, sealhulgas kohtul, pole üldjuhul alust sekkuda ajakirjaniku õigusesse määratleda teemasid, mille vastu võib esineda avalik huvi. Ajakirjanduslik huvi toimikuga tutvuda ei pea olema tingimata seotud konkreetse kaasuse spetsiifiliste asjaoludega – piisab sellest, kui uuritav üldine teema seondub konkreetse asjaga ja vajalikku infot on tõepoolest võimalik toimikust saada. Lisaks ajakirjanikele võib olla sarnane huvi toimikuga tutvuda veel näiteks teadlastel, kes soovivad saada ülevaadet haldus- või kohtupraktikast enda uuritavas valdkonnas."
Riigikohus on juba varasemalt sedastanud lahendis nr 3-3-1-85-15:
„Kolleegium märgib, et ajakirjandusel on ajakirjandusvabaduse olemusest tulenevalt lai otsustus-vabadus avalikku huvi puudutava teemaderingi määratlemisel. Avaliku huvi puudumist võiks sedastada näiteks juhul, kui avaldatakse eraelu detaile, mis kuidagi ei seondu avaliku huviga ega aita kaasa ühiskondlikule debatile. Sealjuures peaks avalik huvi puuduma täielikult ja ilmselgelt, sest vastasel juhul saaks täitevvõim riikliku järelevalve käigus liiga suures ulatuses otsustada, millistel teemadel võib ajakirjandusväljaanne kirjutada ja millistel mitte. See moonutaks ajakirjandusvabadust.
Antud juhul on teabele ligipääs vajalik, et saada ülevaade konkreetsetest isikutest, kes on viirushaiguse tagajärjel surnud. Seejärel on ajakirjanikul võimalik võtta ühendust ka surnu lähedastega ning kajastada ning mälestada koroonasse surnud isikuid ka meedia vahendusel.
Ajakirjandusel on avalik huvi valmistada ette sisu, mis tuletab ühiskonnale meelde, et põhiline väärtus pole majanduskav, vaid inimelu ning seejuures töödelda ka isikute nimekirja, kes on Eestis globaalse pandeemia tagajärjel surnud.
Kuivõrd info koroonasse surnud isikute kohta ei ole avalik, siis ei ole ajakirjandusel võimalik teisiti ajakirjanduslikku ja ühiskonnale väärtust toovat sisu luua kui ajakirjandusel ei ole teadmist, kes konkreetselt on viiruse tagajärjel surnud.
Veelgi enam tegemist on ajalooliselt olulise faktiga, kes on just globaalse pandeemia mõjul meie seast lahkunud. Kui ajakirjandus ei anna surnud isikute statistikale nägu, siis see viib üldsuse empaatia languseni ning inimestel ei ole võimalik mõista, samastada ega tegelikkuses aru saada, milline laastav mõju on viirusel ning kuidas see puudutab sedavõrd suurt osa Eesti ühiskonnast.
3.19 <u>Kooskõla ajakirjanduse eetikaga.</u> Postimees lähtub oma ajakirjanduslikus tegevuses Eesti Meediaettevõtete Liidu Eesti ajakirjanduseetika koodeksist. Ajakirjanik Andrus Karnau on tunnustatud, kogenud ning ajakirjaniku eetikat austav oma ala professionaal.

<u>Ülemäärase kahjustamise küsimus.</u> Koroonasse suremise fakti andmetöötlus ühe ajakirjaniku või ka toimetuse poolt määratud kitsa ringi isikute poolt ei kahjusta meie seast lahkunud andmesubjekti ega ka lähedaste õigusi ülemääraselt. Viirushaigusesse suremine ei anna tahes, millist infot surnud isiku lähedaste haiguste/tervise kohta. Seda enam, et viirus on globaalselt laialt levinud ja võtnud juba ammu pandeemia mõõtmed. Koroonasse suremise fakt vastab tõele. Asjaolu ei kirjelda andmesubjekti eraelu, haiguse kulgu, kannatusi või muid intiimseid detaile.
3.20 Seega eelnevast tulenevalt ei esine takistusi ajakirjandusele IKS § 39 ning IKS § 4 alusel nõutud teabele juurdepääsu võimaldamiseks.
3.21 Käesolevaks hetkeks on avaldaja toimetus teinud otsuse kogu koroonaviirusega nakatumise tagajärjel surnud inimeste nimekirja mitte avaldada, kuid nimekiri on endiselt vajalik, et ajakirjandus saaks tahaks teha oma tööd. Avalikustamine toimub vaid seadusliku aluse olemasolul, nt kui selleks on nt olemas pärija nõusolek IKS § 9 lg 3 mõttes.

TEABEVALDAJA PÕHJENDUSED:
Õiguslik alus
Isikuandmete kaitse seaduse (IKS) § 4 alusel võib isikuandmeid andmesubjekti nõusolekuta töödelda ajakirjanduslikul eesmärgil, eelkõige avalikustada meedias, kui selleks on avalik

huvi ja see on kooskõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega. Isikuandmete avalikustamine ei tohi ülemäära kahjustada andmesubjekti õigusi.

IKS § 9 lg 4 sätestab, et käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud nõusolekut ei ole vaja, kui töödeldavateks isikuandmeteks on üksnes andmesubjekti nimi, sugu, sünni- ja surmaaeg, surma fakt ning matmise aeg ja koht.

Surma põhjuse tuvastamise seadus (SPTS) § 8 lg 1 alusel on surmateatis surnud isiku, surmaaja ja -koha ning surma fakti tuvastanud tervishoiuteenuse osutaja andmeid kajastav elektrooniline dokument või meditsiinilise dokumendi osa, mis on aluseks surma automaatseks registreerimiseks rahvastikuregistris. Sama seaduse § 81 lg 1 alusel on surma põhjuse teatis surnud isiku surmasündmuse, surma põhjuse, surma põhjuse tinginud asjaolu ja surma põhjuse tuvastanud isiku andmeid kajastav elektrooniline dokument, mille alusel kantakse andmed surma põhjuste registrisse.

SPTS § 82 kohaselt väljastatakse surnud isiku surmateatis ja surma põhjuse teatis käesoleva seaduse § 6 lõikes 1 nimetatud isikule tervise infosüsteemist. SPTS § 6 lg 1 näeb omaste ringi ette järgmiselt: Omasteks käesoleva seaduse tähenduses loetakse surnud isiku abikaasat, vanemaid, lapsi, õdesid ja vendi. Omasteks võib lugeda ka muid surnud isiku lähedasi isikuid tulenevalt surnud isiku elukorraldusest.

AvTS § 39 lg 1 alusel võimaldab teabevaldaja juurdepääsu tema valduses olevatele isikuandmetele Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) (ELT L 119, 04.05.2016, lk 1–88) või seaduses sätestatud aluse olemasolul käesolevas seaduses sätestatud korras.

Isikuandmete kaitse üldmääruse (määrus) artikkel 9 lg 1 kohaselt on keelatud töödelda isikuandmeid, millest ilmneb rassiline või etniline päritolu, poliitilised vaated, usulised või filosoofilised veendumused või ametiühingusse kuulumine, geneetilisi andmeid, füüsilise isiku kordumatuks tuvastamiseks kasutatavaid biomeetrilisi andmeid, terviseandmeid või andmeid füüsilise isiku seksuaalelu ja seksuaalse sättumuse kohta. Määruse artikkel 4 punkti 15 kohaselt on „terviseandmed" füüsilise isiku füüsilise ja vaimse tervisega seotud isikuandmed, sealhulgas temale tervishoiuteenuste osutamist käsitlevad andmed, mis annavad teavet tema tervisliku seisundi kohta.

Teabenõude rahuldamata jätmine
Toon alustuseks välja, et eristada tuleb konkreetse haiguse tagajärjel suremist ja (koos) haigusega suremist. Selle fakti osas erinevad sisuliselt 25.11.2021 pöördumine ja 01.12.2021 registreeritud teabenõue.

1 Tegemist on terviseandmetega, mille väljastamine ei kuulu IKS § 9 lg 4 kohaldamisalasse
Selgitan, et surmateatis ja surma põhjuse teatis on erinevad dokumendid, millega riiklikku Tervise infosüsteemi andmed edastatakse. SPTS kohaselt tuvastatakse ühega surma faktilised asjaolud (§ 3 ja § 8) ja teisega surma põhjus (§ 4 ja § 81). Esitatud teabenõude alusel soovite andmeid selle kohta, kes on surnud koroona tagajärjel, mis saab andmete analüüsimise järel olla tuletatav üksnes surma põhjuse teatise andmekoosseisust, kuna surma põhjus märgitakse sellel teatisel.

Toon välja, et TEHIK on Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas IT-teenust pakkuv asutus, kes ei analüüsi tervisedokumentidel kajastuvaid andmeid sisuliselt ega saa teha otsust selle kohta, millisel tagajärjel on konkreetne isik surnud. Sellest tulenevalt ei ole TEHIKul pädevust

hinnata, millal on surma põhjuse teatise alusel isik surnud just konkreetse haiguse tagajärjel. Surma põhjuse teatise andmekoosseis on fikseeritud Sotsiaalministri 17. septembri 2008. a määruse nr 53 „Tervise infosüsteemi edastatavate dokumentide andmekoosseisud ning nende esitamise tingimused ja kord" lisas 21. Muuhulgas märgitakse selle alusel surma põhjuse teatisel vahetu surmapõhjus, varasem surmapõhjus, surma algpõhjus, välispõhjus ja muud surma soodustanud olulised seisundid. Teabenõude alusel ei ole üheselt selge, milliste konkreetsete surma põhjuse teatise andmete alusel infot nõutakse. Surma põhjuse registri[3] vastutav töötleja on selle põhimääruse kohaselt Sotsiaalministeerium ja volitatud töötleja Tervise Arengu Instituut. Vastame siiski Teie teabenõudele, kuna Tervise infosüsteemi põhimääruse[4] § 4 lg 4 punkti 3 alusel vaatab TEHIK volitatud töötlejana läbi isikute avaldusi andmete ühekordseks väljastamiseks.

Viitate IKS §-st 9 tulenevale eriregulatsioonile oma teabenõude põhistusena. Toote välja, et IKS § 9 lg 4 alusel ei ole paragrahvi lõikes 1 nimetatud nõusolekut vaja, kui töödeldavateks isikuandmeteks on üksnes andmesubjekti nimi, sugu, sünni- ja surmaaeg, surma fakt ning matmise aeg ja koht.

Teie nõutud andmed ei kuulu selle eriregulatsiooni alla, kuna soovite, et konkreetsel perioodi surnud isikutest tehtaks eristus surma põhjuse alusel (suremine konkreetse haiguse tagajärjel). Surma fakt SPTS tähenduses on surma saabumise asjaolu (§ 3 lg 1). Surma põhjus kirjeldab aga asjaolusid surma saabumise kohta ja annab infot inimese vaimse ja füüsilise seisundi kohta, mistõttu on tegemist terviseandmetega. Surma põhjus kirjeldab otseselt isiku füüsilist seisundit ja ei ole samastatav surma faktiga.

Surma põhjuse andmed ei ole IKS § 9 lg 4 alusel ilma isiku nõusolekuta töödeldavad ega ole selles sättes hõlmatud. Pärast isiku surma saab nõusoleku andmete töötlemiseks anda IKS § 9 lg 2 alusel pärija, kui nõusolek on töötlemiseks nõutav. Teie poolt nõutud andmed on käsitletavad isiku terviseandmetena määruse artikkel 4 punkt 15 definitsioonis, kuivõrd kirjeldavad füüsilise isiku tervislikku seisundit ja annavad selle kohta infot. Eeltoodut kinnitab täiendavalt ka SPTS § 82, mille kohaselt surmateatis ja surma põhjuse teatis väljastatakse tervise infosüsteemist SPTS § 6 lõike 1 alusel omastele, kelleks on reeglina SPTS tähenduses surnud isiku abikaasa, vanemad, lapsed, õed ja vennad.

Seega nõuate teabenõudega selliste terviseandmete väljastamist, mis ei kuulu IKS § 9 lg 4 alusel väljastamisele.

2 Terviseandmete töötlemine ei kuulu IKS § 4 kohaldamisalasse
Nõustun Teiega selles, et teoreetiliselt on võimalik hinnata isikuandmete väljastamise lubatavust IKS § 9 lg 2 p 3 ja § 4 koosmõjus. Sätte kohaselt võib isikuandmeid andmesubjekti nõusolekuta töödelda ajakirjanduslikul eesmärgil, kui selleks on avalik huvi ja see on kooskõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega. Isikuandmete avalikustamine ei tohi ülemäära kahjustada andmesubjekti õigusi.

Leian, et andmete avaldamine ajakirjandusliku eesmägi täitmiseks ei ole lubatav. Avaliku huvi vastukaaluks tuleb Teie teabenõude puhul asetada inimeste õigus eraelu puutumatusele, konkreetsel juhul eelkõige inimese kindlustunne, et tema terviseandmeid selleks õigustamata isikule ei avaldata. Patsiendiga seotud ja tervishoiuteenuse osutamisel tekkinud patsienti puudutavad andmed edastatakse Tervise infosüsteemi ja neile ligipääsuõigust omavate isikute ring on määratud Tervishoiuteenuste korraldamise seaduse (TTKS) §-is 59[3]. Sätte lõige 6 lubab küll andmeid avaldada muudele isikutele, kuid üksnes juhul, kui see õigus tuleneb

[3] Põhimäärus: RT I, 13.07.2018, 9.
[4] Põhimäärus: RT I, 06.12.2016, 11. 3

seadusest. Ajakirjandusele ei tulene seadusest õigust terviseandmete töötlemiseks.

Avalik huvi on kohtupraktikas tõepoolest jäetud eelkõige ajakirjanduse sisustada, kuid see ei tähenda, et mis tahes andmeid oleks võimalik IKS § 4 alusel töödelda. Üldjuhul ei saa avaliku huviga põhjendada eraelulise, nt isiku tervist ja seksuaalelu puudutava teabe avalikustamist[5]. Isiku tervist puudutavate andmete avaldamine on lubatud vaid erandlikel juhtudel[6]. Teabenõudega nõutud andmed sekkuvad isiku privaatsfääri olulisel määral ja ei ole muudest allikatest avalikkusele teada ega kättesaadavad. Lisaks on võimalik arvesse võtta, kas sama eesmärk on saavutatav ka füüsilisi isikuid vähem riivavamal viisil. Teabenõude täitmata jätmine ei piira ega takista seega ajakirjandusvabadust. Teemat on võimalik käsitleda ja lahkunuid meenutada ka ilma konkreetseid inimesi isikuliselt nimetamata, mistõttu ei ole terviseandmete avaldamine pelgalt avalikule huvile viidates samuti põhjendatud.

3 Kaitsemeetmed
Isegi, kui isikuandmeid töödeldakse ajakirjanduslikul eesmärgil, lasub andmetöötlejal kohustus järgida määrusest tulenevaid nõudeid. Arvesse tuleb võtta, kuidas konkreetsete andmete avaldamine võib mõjutada asjassepuutuvaid isikuid ja kas see mõju on ka tegelikult kõrvaldatav. Teabenõudes pakute „kaitsemeetmena", et lähedase pöördumisel olete valmis andmesubjekti nime mälestatute nimekirjast eemaldama. Seda meedet ei saa pidada kohaseks ega kaitsvaks. Kui inimese nimi on paberväljaandes või Internetis kord juba avaldatud, ei ole selle täielik tagasivõtmine enam kuidagi võimalik. Teisalt jaatate Te selle meetme väljapakkumisega, et lähedastel peab olema õigus otsustada nõutud andmete avaldamise üle.

Jätan analüüsimata teabenõudes mainitud võimaluse, et teabenõudja võib hiljem otsustada andmed avaldada isiku tuvastamist raskendaval või võimatuks muudetud kujul, kuivõrd selle võimaluse hindamiseks puudub teabenõudes piisav kirjeldus. Sellisel juhul soovitan Teil teabenõue esitada selle andmekoosseisu osas, mille väljastamist taotlete. Märgin siiski, et ei ole välistatud, et ka osalise andmete küsimise korral jääks teabenõue rahuldamata füüsiliste isikute kaudse tuvastamise võimaluse vältimiseks.

ANDMEKAITSE INSPEKTSIOONI PÕHJENDUSED:

1. Andmekaitse Inspeksioon teostab järelevalvet avaliku teabe seaduses ning isikuandmete kaitse üldmääruses ja isikuandmete kaitse seaduses sätestatud nõuete täitmise üle. Isiku õigus teabenõuet esitada tuleneb avaliku teabe seadusest (AvTS).

2. AvTS § 1 sätestab selle seaduse eesmärgi, milleks on tagada üldiseks kasutamiseks mõeldud teabele avalikkuse ja igaühe juurdepääsu võimalus, lähtudes demokraatliku ja sotsiaalse õigusriigi ning avatud ühiskonna põhimõtetest ning luua võimalused avalikkuse kontrolliks avalike ülesannete täitmise üle.

3. AvTS § 3 lg 1 sätestab, et avalik teave on mistahes viisil ja mistahes teabekandjale jäädvustatud ja dokumenteeritud teave, mis on loodud või saadud avalikke ülesandeid täites. Seega saab teabenõude korras küsida asutuse valduses olevate dokumentide koopiaid või väljavõtteid asutuse andmekogudest.

4. Teabenõude täitmisest keeldumise alused on toodud AvTS § 23. Teabevaldaja on täitmisest keeldunud AvTS § 23 lg 1 punkti 1 alusel ehk taotletava teabe suhtes kehtivad juurdepääsupiirangud ja teabenõudjal ei ole taotletavale teabele

[5] EIKo 20531/06, Ion Carstea vs Rumeenia, p 33. Vt lisaks ka Riigikogu kantselei õigus- ja analüüsiosakond. Ülekaalukas avalik huvi ja isikuandmete kaitse. 10.09.2018, lk 2: Privaatsusõiguse ja ajakirjandusvabaduse tasakaalustamine.
[6] EIKo 40454/07, Couderc and Hachette Filipacchi Associes vs Prantsusmaa, p 99.

juurdepääsuõigust.

5. Seega tuleb käesoleval juhul hinnata, kas küsitud teabe osas kehtivad juurdepääsupiirangud ning teabenõudjal puudub taotletavale teabele juurdepääsuõigus.

6. Teabenõudega küsitud teave puudutab isiku nime, sünni- ja surmaaega ja terviseandmeid (surmapõhjus- nakatumine COVID-19 viirusesse). Seega on tegemist isikuandmete kaitse üldmääruse (IKÜM) artikkel 4 p 14 ja artikkel 9 mõistes eriliigiliste andmetega.

7. AvTS § 35 lõige 1 punkti 11 kohaselt on teabevaldaja kohustatud tunnistama asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks teabe, mis sisaldab eriliiki isikuandmeid või andmeid süüteo toimepanemise või selle ohvriks langemise kohta enne avalikku kohtuistungit või õigusrikkumise asjas otsuse langetamist või asja menetluse lõpetamist.

8. Nagu eespool märgitud, on COVID-19 viirusesse nakatumise ja sellesse suremise puhul tegemist terviseandmetega, mille töötlemist on seadusandja pidanud põhjendatuks keelata va konkreetsetel sätestatud alustel.

9. IKÜM üldsätete p 4 kohaselt peaks isikuandmete töötlemine olema mõeldud teenima inimesi. Õigus isikuandmete kaitsele ei ole absoluutne õigus, vaid seda tuleb kaaluda vastavalt selle ülesandele ühiskonnas ning tasakaalustada muude põhiõigustega vastavalt proportsionaalsuse põhimõttele.

10. Mis puudutab surnu andmete töötlemist, siis üldmäärus seda ei reguleeri ning põhjenduspunkti 27 kohaselt võivad liikmesriigid seda küsimust ise reguleerida. Seega on tegu riigisisese küsimusega. Eestis on nimetatud küsimus reguleeritud isikuandmete kaitse seaduses (IKS).

11. IKS § 9 kohaselt on surnu andmete töötlemine lubatud olukorras, kus andmesubjekt ei ole enne oma surma andmete töötlemise osas midagi öelnud, üksnes andmesubjekti pärija nõusolekul, välja arvatud juhul, kui isikuandmete töötlemiseks ei ole nõusolekut vaja. Vastav alus viitab kõnesoleva paragrahvi viimasele lõikele, kus andmesubjekti nime, sugu, sünni- ja surmaaega, surma fakti ning matmise aega ja kohta on lubatud töödelda andmesubjekti nõusolekuta.

12. Käesoleval juhul ei ole teada, et isikud, kelle andmeid soovitakse saada, oleksid enne oma surma andmete töötlemise osas midagi öelnud.

13. Surma põhjuse tuvastamise seaduse (SPTS) § 8^1 järgi on surma põhjuse teatis surnud isiku surmasündmuse, surma põhjuse, surma põhjuse tinginud asjaolu ja surma põhjuse tuvastanud isiku andmeid kajastav elektrooniline dokument, mille alusel kantakse andmed surma põhjuste registrisse.

14. Nimetatud seaduse 8^2 kohaselt väljastatakse surnud isiku surmateatis ja surma põhjuse teatis käesoleva seaduse § 6 lõikes 1 nimetatud isikule (omastele) tervise infosüsteemist. SPTS § 6 lg 1 näeb omaste ringi ette järgmiselt: Omasteks käesoleva seaduse tähenduses loetakse surnud isiku abikaasat, vanemaid, lapsi, õdesid ja vendi. Omasteks võib lugeda ka muid surnud isiku lähedasi isikuid tulenevalt surnud isiku elukorraldusest.

15. Nagu eelpool väljatoodud, on surnud isiku terviseandmetele (surmapõhjusele)

juurdepääs surnud isiku omastel, sh lähedastel. Või IKS § 9 lg 2 alusel pärija nõusolekul. Vaide esitaja ei ole surnud isikute omaseks ega lähedaseks, ega oma ka surud isikute pärijate nõusolekuid.

16. Vaide esitaja leiab, et õigus vastavate andmete saamiseks tuleneb asjaolust, et teavet küsib ajakirjandusväljaanne ning seetõttu tuleb lähtuda IKS §-st 4, mille kohaselt võib isikuandmeid töödelda andmesubjekti nõusolekuta ajakirjanduslikul eesmärgil, eelkõige avalikustada meedias, kui selleks on avalik huvi ja see on kooskõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega.

17. Seega leiab vaide esitaja, et ajakirjanduse sätte alusel võiks justkui kõike välja küsida ja saada. Nii see siiski ei ole, sest erinevad seadused näevad surnu isikuandmete väljastamise alusena ette pärija nõusolekut selliste andmete väljastamiseks. IKS § 4 ei anna ajakirjandusele nõudeõigust andmete välja nõudmiseks, vaid reguleerib üksnes andmete avalikustamist ajakirjanduses.

18. Vaide esitaja loogika järgi võiks samamoodi välja küsida, kas nimetatud isikud olid vaktsineeritud või mitte või nõuda ka andmeid nt AIDSi surnud isikute kohta. Inspektsioon nõustub, et ajakirjandusel on õigus teatud juhtudel kasutada andmeid nõusolekuta, kui selleks esineb ülekaalukas avalikkuse huvi, kuid nagu eelpool on märgitud, on COVID-19 viirusesse suremise fakt seotud isiku terviseandmetega, mitte üksnes faktiga, et isik on surnud ning see ei anna alust isiku terviseandmete välja nõudmiseks.

19. Isikuandmete kaitse erandite ja piirangute puhul tuleb piirduda rangelt vajalikuga (vt Euroopa Kohtu 04.05.2017 otsus asjas C-13/16, p 30). COVID-19 viirusesse surnud isikuid saab mälestada ka konkreetselt nende muid andmeid omamata. Nii on näiteks koroonaohvrite mälestamiseks korraldatud mälestusüritusi, mida on kajastatud mh meedias[7]. Nimetatu näitab ilmekalt, et mälestamiseks ei ole vaja teada COVID-19 viirusesse surnud isikute ees- ja perekonnanime, ega sünni- ja surmaaega.

20. Teabevaldaja on inspektsiooni hinnangul õigesti leidnud, et teabenõuet ei ole võimalik täita, sest vaide esitajal puudub juurdepääs piiranguga andmetele. Seetõttu jääb vaie rahuldamata.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/
Ive Eevel
jurist
peadirektori volitusel

[7] https://virumaateataja.postimees.ee/7376511/koroonaohvrite-malestuseks-suudatud-kuunlad-taitsid-koik-vallimae-tribuunid;
https://tervise.geenius.ee/rubriik/uudis/puhapaeval-malestatakse-koroonaviiruse-ohvreid/.